

УДК 378:619

Олена Пилипенко

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ І ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ВНЗ НІМЕЧЧИНИ І УКРАЇНИ

У статті порівнюється організація навчальної і виробничої практики студентів факультетів ветеринарної медицини ВНЗ Німеччини і України. Запропоновано використання накопиченого досвіду організації навчальної і виробничої практики німецьких ВНЗ у практику роботи українських ветеринарних ВНЗ з метою підвищення ефективності навчання й конкурентоздатності фахівців ветеринарної галузі.

Ключові слова: лікар ветеринарної медицини, вища ветеринарна освіта, Німеччина, навчання, навчальний рік, семестр, навчальний план.

В статті порівнюється організація учебной и производственной практики студентов факультетов ветеринарной медицины вузов Германии и Украины. Предлагается использование накопленного опыта организации учебной и производственной практики немецких вузов в практику работы украинских ветеринарных вузов с целью повышения эффективности обучения и конкурентоспособности специалистов ветеринарной отрасли.

Ключевые слова: врач ветеринарной медицины, высшее ветеринарное образование, Германия, обучение, учебный год, семестр, учебный план.

The article compares the organization of educational and work experience students of veterinary medicine universities in Germany and Ukraine. Proposes the use of experience organizing educational and work experience of German universities in the practice of veterinary Ukrainian universities to improve the efficiency and competitiveness of education specialists veterinary industry.

Key words: doctor of veterinary medicine, veterinary higher education in Germany, teaching, academic year, semester, the curriculum.

Постановка проблеми. Сучасні українські ветеринарні ВНЗ, які давно й активно вивчають досвід європейських університетів, а сьогодні на практиці реалізують принципи побудови гнучких високотехнологічних освітніх систем на основі застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, не ставлять за мету одночасно впровадити всі принципи Болонського процесу. Своє основне завдання вони вбачають у тому, щоб з досвіду зарубіжних колег узяти на озброєння все найкраще, підвищивши тим самим ефективність навчання, а отже, конкурентоздатність своїх випускників. Сьогодні найбільш активні ветеринарні ВНЗ України самостійно вивчають досвід зарубіжних колег і коректують свої вузівські робочі навчальні плани відповідно до вимог сучасного ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць із професійної підготовки фахівців ветеринарної медицини як вітчизняних, так і зарубіжних учених показує відсутність досліджень з цього питання. Окремі аспекти професійної підготовки вітчизняних ветеринарних лікарів були розглянуті в працях деяких вітчизняних учених, зокрема методичні

аспекти організації ветеринарної освіти в Україні були розглянуті М.І.Цвіліховським, історичне становлення ветеринарної освіти в Україні описано в працях С.Рудика та М.Стегнія. Серед німецьких учених, які у своїх працях розглядали розвиток вищої ветеринарної освіти в Німеччині, слід виділити Б.Штробель (Barbara Susanne Strobel), П.Бук (Petra Andrea Buck) [12], М.Фішер (Marianne Fischer).

Мета написання статті – порівняти організацію навчальної і виробничої практики студентів ветеринарної медицини ВНЗ Німеччини й України (на прикладі німецьких ветеринарних вишів і Національного університету біоресурсів і природокористування України).

Виклад основного матеріалу. Практика є невід’ємною частиною процесу підготовки фахівця ветеринарної медицини в Німеччині. Для німецьких студентів університету ветеринарної медицини Ганновера (Німеччина) вона розподіляється таким чином (табл. 1):

Таблиця 1

Види практики в університеті ветеринарної медицини Ганновера (Німеччина)	Кількість тижнів	Кількість годин
У сільському господарстві, тваринництві і скотарстві	2	70
У лікувальній практиці ветеринарного лікаря	2	150
У закладах гігієнічного контролю та інспекції продуктів харчування	4	75
У закладі ветеринарно-санітарної експертизи м`яса	2	100
У закладах державної ветеринарної служби	3	75
Ветеринарна практика за вибором студента	16	700
Усього:	29	1170

Проходження вузівської ветеринарної практики в Німеччині є умовою допуску до складання державного іспиту. Поділу на навчальну і виробничу практики в Німеччині не існує. Вимоги до проведення практики студентів ветеринарної медицини в Німеччині чітко визначені Постановою про надання безстрокового дозволу на провадження діяльності лікаря – ветеринара Verordnung zur Approbation von Tierärztinnen und Tierärzten (TAppV) (1996) в розділі 3, § § 54, 62 і в додатках 6-1223 [13].

Після перших двох семестрів доклінічної підготовки студенти ветеринарної медицини здають іспит («Vorphysikum») з блоку природничих наук: фізики, хімії, зоології та ботаніки. Після складання «Vorphysikum» студенти ветеринарного факультету можуть проходити першу практику. Згідно § 55-56 TAppV студенти повинні пройти цю практику на фермерському господарстві (напрямок сільське господарство, тваринництво і скотарство). Для проходження практики студенти-стажери повинні обов’язково зареєструватися під час літнього семестру (червень) або зимового семестру (січень). Під час практики студенти закріплюють теоретичний матеріал і отримують загальне уявлення про фермерське господарство, вивчають загальну зоогігієнічну і ветеринарно-санітарну характеристику ферми, тваринницького об’єкта. Згідно з умовами для проходження практики на фермерському господарстві повинно утримуватися мінімум два види свійських тварин. Студенти – ветеринари повинні самостійно опрацювати такі теми по тваринництву (велика рогата худоба / коні): утримання тварин, стратегії годування худоби, управління репродукцією тварин, менеджмент при розведенні худоби. Звіт по практиці (близько 20 сторінок) перевіряється керівником практики. Після закінчення практики студенти повинні обов’язково отримати свідоцтво про проходження практики для допуску до здачі державного іспиту.

Після 4 семестру (не пізніше 9 семестру) студенти ветеринарних ВНЗ Німеччини складають іспит із блоку дисциплін, спрямованих на вивчення органів («Physikum»): анатомії, гістології та ембріології, біохімії, фізіології, тваринництва та генетики. Цей іспит складається з письмової та усної частини, причому питання письмової частини є ідентичними на території всієї Німеччини. Згідно з § 57 TAppV після складання «Physikum» студенти ветеринарної медицини мають право проходити наступну практику при лікувальній установі ветеринарного

лікаря або у ветеринарній клініці при університеті. Ветеринарний лікар, який керує студентами на практиці, повинен працювати не менше 2 років за своїм фахом, не отримувати впродовж 2 років штрафних санкцій від держави, мати у своєму розпорядженні аптеку ветеринарних лікарських препаратів. Згідно з § 55- 56 ТAppV після 8 семестру (не пізніше 10 семестру) студенти повинні пройти наступну практику в закладах гігієнічного контролю та інспекції продуктів харчування, у закладі ветеринарно-санітарної експертизи м'яса (скотобойня), у закладах державної ветеринарної служби (згідно з § 61- 62 ТAppV), повторно при лікувальній установі ветеринарного лікаря або в ветеринарній клініці при університеті, до якої входить ветеринарна практика за вибором студента (75 год. протягом 2 тижнів (не більше 350 год. за 8 тижнів). Ветеринарна практика за вибором студента може відбуватися на кафедрі (підрозділі університету) природничо-медичного напрямку, у федеральній дослідній установі природничо-медичного напрямку, у дослідницькій ветеринарній установі, у федеральному Управлінні ветеринарної медицини, на племпідприємстві (станції штучного осіменіння), на підприємствах фармацевтичної галузі, на підприємствах харчовій промисловості (виготовлення і перевірка продуктів тваринного походження), у державних зоопарках.

У Гіссенському університеті імені Ю.Лібиха в 9-ому і 10 семестрах так званого «циклічного року» (Rotationsjahr) 25 груп студентів-ветеринарів, кожна з яких налічує близько 8 студентів, проходять практику в такій послідовності: у ветеринарному закладі для коней (4 тижні), ветеринарній клініці для маленьких тварин (8 тижнів), у ветеринарному закладі для жуйних (2 тижні), у ветеринарному закладі по акушерству (4 тижні), в ветеринарному закладі для птахів (1 тиждень), у ветеринарному закладі для свиней (1 тиждень), у ветеринарних установах з паразитології, патології, вірусології і бактеріології (по 1 тижню в кожному). Такого розподілу практики по видах тварин в Україні наразі не існує, хоча цей вид практики має суттєві переваги, так як кожний представник тваринного світу має особливу будову організму, функції, багато видів тварин хворіють тільки властивими їм хворобами.

Становлення лікаря ветеринарної медицини як фахівця продовж його навчання у ВНЗ у Національному університеті біоресурсів і природокористування України (НУБіП) відбувається на таких клінічних кафедрах: патологічної анатомії, ветсанекспертизи, внутрішніх хвороб тварин (терапії), хірургії, акушерства, епізоотології, паразитології [3]. Клінічна підготовка в виші поділяється на теоретичну та практичну. Практично-клінічна підготовка лікаря ветеринарної медицини може відбуватися в науково-дослідних лабораторіях кафедр або на базі вузу.

Навчальна практично-клінічна підготовка в умовах господарств називається практикою. Практика є невід'ємною частиною процесу підготовки лікаря ветеринарної медицини і проводиться на оснащених відповідним чином базах практики: навчально-дослідних закладах, підприємствах, господарствах, організаціях тощо. Розрізняють такі види ветеринарної практики в НУБіП [1]: навчальна – без відриву від навчання, може бути груповою, підгруповою та під безпосереднім керівництвом викладача. Навчальна ветеринарна практика організовується в (або) на базі самих ВНЗ. Вона проводиться під організаційно-методичним керівництвом викладача ВНЗ (викладачі, які читають лекції з даної навчальної дисципліни, є керівниками навчальної практики із цієї ж дисципліни); виробнича – з відривом від навчання, індивідуальна і безпосередньо пов'язана з майбутньою професійною діяльністю. Здебільшого виробничу ветеринарну практику проходить в організаціях, які не підпорядковані даному ВНЗ. Відповідальними за якість проходження виробничої практики є викладачі, які викладають основні клінічні дисципліни (паразитологію, патологічну анатомію, ветсанекспертизу, терапію, хірургію, акушерство, епізоотологію), а також керівник практики на виробництві.

Розрізняють у НУБіП навчальну, навчально-клінічну та виробничу ветеринарні практики [3]. Мета навчальної практики – надання студентам можливості власноруч проводити обстеження під керівництвом досвідчених фахівців, догляд та лікування тварин, що сприяє отриманню практичних умінь і навичок, поглиблює професійну орієнтацію студентів тощо. Навчальна практика триває близько місяця і, починаючи з першого курсу, організовується факультетами ветеринарної медицини з проходження, теоретичної підготовки і складання

студентами іспитів та заліків літньої (рідше зимової) сесії або з проходження лише половини теоретичного курсу, наприклад, у зв'язку із сезонними виробничими процесами тощо [1].

Згідно з новим базовим навчальним планом ОКР «бакалавр» (термін навчання 4 роки) навчальна практика за весь період навчання в НУБіП триває 12 тижнів (432 год.), виробнича – 9 тижнів (324 год.) [2]. Студенти ветеринарної медицини ОКР «бакалавр» проходять навчальну практику за 18 основними клінічними дисциплінами. Для проведення навчальних практик у ветеринарних клініках навчально-дослідних господарств існують спеціально обладнані навчальні аудиторії з приміщеннями для клінічного обстеження тварин, навчальні лабораторії для дослідження біологічних субстратів. Навчальна практика з кожної навчальної дисципліни триває або півтижня (18 год., або 0,5 кредитів ECTS), або тиждень (38 год., або 1 кредит ECTS).

Під час навчальної практики студенти-ветеринари НУБіП України отримують вказівки щодо написання курсових робіт з тієї чи іншої дисципліни. Студенти вибирають самостійно теми курсових робіт (академічних історій хвороб тварин). Після закінчення навчальної практики студенти пишуть і захищають ординаторську історію хвороби тварини, готують короткий звіт про виконану роботу у вигляді Інформаційного листа. Наприкінці студенти складають заліки з навчальної практики з кожної дисципліни [7]. У НУБіП України виділяють навчальну, навчально-клінічну та виробничу ветеринарні практики (табл.2):

Таблиця 2

Види практики в НУБіП (Україна)	Кількість тижнів
Після 2 семестру: анатомія свійських тварин, лікарські рослини, розведення сільськогосподарських тварин.	Навчальна практика з кожної навчальної дисципліни триває або півтижня (18 год., або 0,5 кредитів ECTS), або тиждень (38 год., або 1 кредит ECTS).
Після 4 семестру: годівля тварин, зоогігієна, мікробіологія, оперативна хірургія, фармакологія, акушерство, клінічна діагностика.	Навчальна практика з кожної навчальної дисципліни триває або півтижня (18 год., або 0,5 кредитів ECTS), або тиждень (38 год., або 1 кредит ECTS).
Після 6 семестру: акушерство, хірургія, вірусологія, внутрішні хвороби тварин, ветеринарна санітарія, паталогічна анатомія, паразитологія, епізоотологія.	Навчальна практика з кожної навчальної дисципліни триває або півтижня (18 год., або 0,5 кредитів ECTS), або тиждень (38 год., або 1 кредит ECTS).
Загалом навчальної практики:	12 тижнів (432 год.)
Виробнича практика	9 тижнів (324 год.)

Види практики в НУБіП (Україна) Кількість тижнів Після 2 семестру: анатомія свійських тварин, лікарські рослини, розведення сільськогосподарських тварин. Навчальна практика з кожної навчальної дисципліни триває або півтижня (18 год., або 0,5 кредитів ECTS), або тиждень (38 год., або 1 кредит ECTS). Після 4 семестру: годівля тварин, зоогігієна, мікробіологія, оперативна хірургія, фармакологія, акушерство, клінічна діагностика. Навчальна практика з кожної навчальної дисципліни триває або півтижня (18 год., або 0,5 кредитів ECTS), або тиждень (38 год., або 1 кредит ECTS). Після 6 семестру: акушерство, хірургія, вірусологія, внутрішні хвороби тварин, ветеринарна санітарія, паталогічна анатомія, паразитологія, епізоотологія. Навчальна практика з кожної навчальної дисципліни триває або півтижня (18 год., або 0,5 кредитів ECTS), або тиждень (38 год., або 1 кредит ECTS). Загалом навчальної практики: 12 тижнів (432 год.) Виробнича практика 9 тижнів (324 год.)

Після 2 семестру на факультеті ветеринарної медицини НУБіП проводяться навчальні практики за такими напрямками: анатомія свійських тварин, лікарські рослини, розведення сільськогосподарських тварин. Навчальна практика з годівлі та розведення с.-г. тварин дає студентам глибокі знання з характеристики порід тварин (їх генетичної схильності та ін.).

Після 4 семестру на факультеті ветеринарної медицини НУБіП проводяться навчальні практики за такими напрямками: годівля тварин, зоогігієна, мікробіологія, оперативна хірургія,

фармакологія, акушерство, клінічна діагностика. Під час проходження практики з хірургії студенти закріплюють теоретичні знання з хірургії (види швів, методи накладання швів, підготовка операційного поля, методи стерилізації інструментів), учаться фіксувати тварин, вивчають правила безпеки при поводженні з тваринами. Навчальну практику з мікробіології студенти проходять на кафедрі вірусології та мікробіології. Під час практики студенти знайомляться зі структурою лабораторії, штатами, режимом роботи, обсягом виконаних аналізів, реєстраційними документами. Студенти беруть участь у роботі з підготовки посуду, поживних середовищ, матеріалів, приладів, вивчають правила відбору зразків патологічного матеріалу, крові та пересилання їх для лабораторного дослідження, беруть участь у дослідах по виділенню живих культур мікроорганізмів, вивчають культурні й біохімічні властивості, ідентифікацію деяких патогенних бактерій. Проходження навчальної практики з зоогієни служить отриманню студентами знань і навичок у тваринництві, з'ясуванню особливого значення зоогієнічних і ветеринарно-санітарних заходів у роботі ветеринарного лікаря. Навчальна практика з клінічної діагностики проводиться з метою закріплення отриманих навичок роботи з тваринами в клініці і на виробництві. Основне завдання цієї практики - засвоїти план, схему і методи клінічного дослідження тварин, способи і прийоми поводження з ними. Для закріплення отриманих знань з клінічної діагностики внутрішніх незаразних хвороб студенти відпрацьовують методи фіксації та приборкання тварин, застосовують методи клінічного дослідження, вивчають документацію, яка складається при диспансеризації тварин, проводять клінічні дослідження тварин з використанням діагностичної апаратури (електрокардіографа, рентгенівських апаратів, флюорографа), відпрацьовують техніку введення магнітних зондів (є ветеринарна є клініка для студентів).

Після 6 семестру на факультеті ветеринарної медицини НУБіП проводяться навчальні практики за такими напрямками: акушерство, спеціальна хірургія, внутрішні хвороби тварин, ветеринарна санітарна експертиза, патологічна анатомія, паразитологія, епізоотологія. За період проходження практики із внутрішніх хвороб тварин студентами проводиться діагностика хворих тварин, призначається лікування. Під час проходження практики по епізоотології студенти беруть участь у проведенні профілактичних щеплень тварин проти ряду інфекційних захворювань. Під час проходження практики з паразитології студенти на практиці закріплюють отримані знання при проведенні лабораторних досліджень основних паразитарних захворювань (гельмінтозів, арахноентомозів тощо). Під час практики з патологічної анатомії проводяться патологоанатомічні розтини тварин для встановлення діагнозу. Під час практики по епізоотології відбувається виїзд на навчально-дослідні господарства університету (Ворзель, Снітинка, Митниця), де проходять епізоотологічні дослідження тварин (щеплення та ін.).

Виробнича практика організовується, як правило, поетапно. Вона триває 9 тижнів і розподіляється таким чином: практика за вибором студента – 4 тижні, практика на навчально-дослідних господарствах університету (Ворзель, Снітинка, Митниця) – 4 тижні, захист виробничої практики і курсових робіт – 1 тиждень. Практика за вибором студента може відбуватися в приватній ветеринарній клініці, лабораторіях ветеринарно-санітарної експертизи ринків, районних або обласних лабораторіях ветеринарної медицини та ін.). У районних або обласних лабораторіях ветеринарної медицини студенти знайомляться із завданнями і структурою підрозділів (відділів), беруть участь у проведенні аналізів біологічних субстратів. У лабораторіях ветеринарно-санітарної експертизи ринків майбутні фахівці ветеринарної справи знайомляться із структурою і завданнями лабораторії, проводять експертизу продуктів (м'яса, молока, меду, овочів тощо). Вибір баз виробничої практики, де студенти можуть, наприклад, працювати з такими приладами, яких немає в університеті, дає можливість спеціалізуватися. Метою виробничої практики, що проводиться на останньому курсі навчання, є «набуття і вдосконалення професійної майстерності, залучення студентів до суспільно корисної праці безпосередньо у виробничих колективах [4, с. 7]». Під час виробничої практики студенти виконують експериментальний етап дипломної роботи. Звітними документами є щоденник з кожної клінічної дисципліни, підписаний керівником практики на виробництві, та звіт про практику, складений на основі щоденника.

Висновки. Загальна кількість годин, відведених на практику в німецькому вузі більша, ніж в українському. Бажано збільшити загальну кількість годин, відведених на практику, перерозподілити навчальні години деяких дисциплін, виділених на теоретичну підготовку бакалаврів, на користь практичної клінічної підготовки. Практичну клінічну підготовку потрібно розпочинати якомога раніше. Магістерська підготовка повинна бути тільки практично-клінічною, основну роль повинна відігравати саме практична підготовка магістрів. На жаль, українські ВНЗ ветеринарної медицини мають слабо розвинену матеріально-технічну базу порівняно з німецькими вузами, де створені всі достатні умови для проведення практичних і лабораторних занять; навчальна ветеринарна практика в українських ВНЗ здебільшого організовується після засвоєння теоретичного курсу. Треба звернути увагу на інші форми організації практичної підготовки фахівців ветеринарної медицини без відриву від навчання протягом навчального року чи семестру: так звані, «клінічні дні», обов'язкові чергування у ветеринарних закладах тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давиденко В. М. Практика – важливий елемент фахового навчання / В. М. Давиденко // Наука і методика. – 2008. – С. 131–134.
2. Канівець О.М. Проблеми професійної підготовки лікарів ветеринарної медицини у вищих навчальних закладах України [Електронний ресурс] / О.М. Канівець // Зб. наук. праць Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – № 58 – К., 2011. – 141 с. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpnarpv_ppn/2011_58/11komnzy.pdf
3. Кондрахін І. П. Клінічна підготовка лікарів ветеринарної медицини – найважливіша ланка навчального процесу / І. П. Кондрахін // Наука і методика. – 2007. – № 3. – С. 14.
4. Лакатош, В. М. Магістратура ННІ ветеринарної медицини та якості і безпеки продукції тваринництва у 2011-2012 навчальному році : метод. реком. для студентів ОКР «магістр» за спеціальністю 8.11010101 «Ветеринарна медицина (за видами)» на базі повної вищої освіти) / В. М. Лакатош, Н. М. Сорока. – К, 2011. – 83 с.
5. Лузан П. Г. Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі : навч. посіб. / П. Г. Лузан. – К. : Аграрна освіта, 2003. – 224 с.
6. Мельничук Д. Проблеми і перспективи ветеринарної освіти в Україні / Д. Мельничук, А. Мазуркевич, П. Достоевський // Ветеринарна медицина України. – 1998. – С. 8–10.
7. Стегній М. М. Історія лікувальної справи тварин Київщини (кінець ХІХ ст. – початок ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. вет. наук : 16.00.12 / М. М. Стегній ; [Нац. аграр. ун-т]. – К., 2006. – 21 с.
8. Сунгатов В. С. Становление и развитие среднего специального ветеринарного образования в Республике Татарстан : дисс... канд. пед. наук / В. С. Сунгатов. – Казань, 2005. – 198 с.
9. Методика проведення навчальної практики з дисципліни «Клінічна діагностика хвороб тварин» / М. І. Цвіліховський, В. О. Бондар, І. Г. Погурський та ін. // Наука і методика. – № 1. – 2004. – С. 18–19.
10. Організація виробничої практики студентів випускних курсів на факультеті ветеринарної медицини Національного аграрного університету / М. І. Цвіліховський, В. Й. Любецький, В. С. Січкач, В. Б. Данілов // Наука і методика. – № 1. – 2004. – С. 7–8.
11. Яблонський В. А. Вища освіта України на рубежі тисячоліть / В. А. Яблонський. – К., 1998. – 228 с.
12. Buck P.A. Vergleichende Betrachtung der tierärztlichen Ausbildung in Deutschland und in Frankreich am Beispiel der Tierärztlichen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität München und der Ecole Nationale Vétérinaire de Toulouse Inaugural-Dissertation zur Erlangung der tiermedizinischen Doktorwürde der Tierärztlichen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität München – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://edoc.ub.uni-muenchen.de/2510/1/Buck_Petra.pdf
13. Verordnung zur Approbation von Tierärztinnen und Tierärzten (TAppV) [Електронний ресурс].

– Режим доступу: <http://www.gesetze-im-internet.de/tappv/BJNR182700006.html>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Пилипенко Олена Петрівна – асистент Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Надійшла до друку 12.12.2012 р.